

Љубица Будаћ

ДАЈЕ СЕ НА ЗНАЊЕ
- ЈАВЉЕНО!

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Б И Б Л И О Т Е К А
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Рецензент изложбе
Др Милан Мицић

Ауторка изложбе и каталога
Љубица Будаћ

Визуелизација изложбе
Љубица Будаћ

Реализацију изложбе и штампање каталога омогућило је
Министарство културе и информисања Републике Србије.

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

ДАЈЕ СЕ НА ЗНАЊЕ – ЈАВЉЕНО!

**Добошарска служба у данашњој Војводини
од средине XVIII века до друге половине XX века
кроз одабрану архивску грађу**

Нови Сад, 2019.

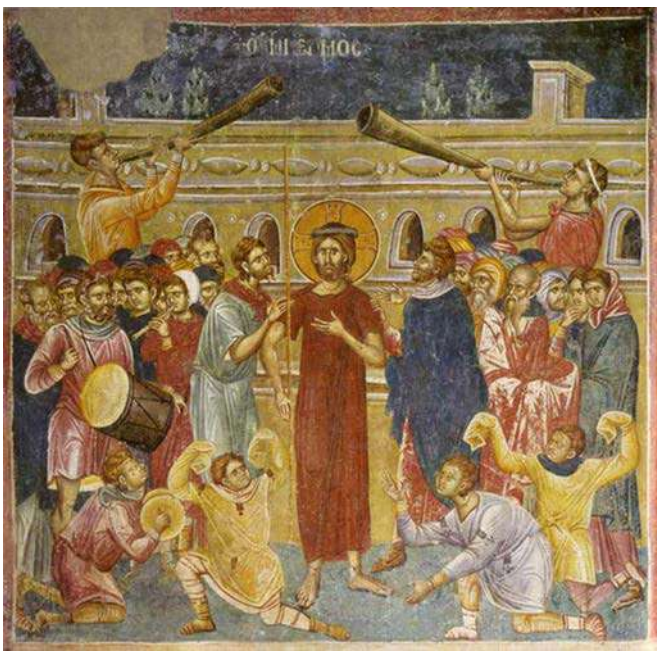
ДАЈЕ СЕ НА ЗНАЊЕ – ЈАВЉЕНО!

Добошарска служба у данашњој Војводини од средине XVIII века до друге половине XX века кроз одабрану архивску грађу

Ударачки музички инструменти у цивилној и војној употреби

Музика је настала са развојем људске културе у средњем палеолиту и највероватније се развила из колективног магијског обреда људи првобитне заједнице (племена). Певање је имало задатак да доведе изабрану особу у стање транс како би могла да комуницира са силама природе оличеним у разним боговима. Чланови племена су плескали длановима, ударали се по телу или стопалима, лупали о земљу производећи ритам. Временом долази до развоја првих ручком рађених инструмената. Раслојавање родовског друштва доводи до промена у дотадашњем статусу музике. С једне стране настаје народна музика, која наставља раније тонске и музичке обрасце и мало их мења кроз историју, а са друге стране, развија се музика „више класе” – владара и свештеника, која има поред музичке, верску и друштвену улогу.

Бубањ је најраспрострањенији и један од најстаријих музичких инструмената, познат је свим културама у свим епохама. Припада групи мембранофоних – ударачких музичких инструмената, који су име добили по материјалу од којег се израђују (мембрана, од латинске речи: кожа) и по начину производње звука ударањем или трљањем напете коже. Кроз историју, користио се као сигнални инструмент у војним походима као и за слање порука на великим раздаљинама (афрички там-там, балкански добошар). У мирнодопским временима бубањ је коришћен у магијске и религијске сврхе, али и као пратња плесачима који су уз ритам бубња изводили своје плесове и песме.

Ругање Христу, фреска из манастира Старо Нагоричино из 1317/18. са приказом великог бубња који се користио у средњовековној Србији

Познато нам је да су у средњовековној Србији из доба Немањића, као и у земљама у окружењу, постојале музичке дружине које су свирале на дворским забавама и у церемонијалним приликама. Забележено је да су крунисање цара Душана 1346. године пратиле лауте, трубе и бубњеви. Сачувани су подаци да су се од музичких инструмената у средњовековној Србији највише користили: велики цилиндрични бубњеви (гоч, тапан, тупан), гајде, трубе, рогови, разне фруле, лауте и свирале попут обое.

Утицај турске војне музике на формирање европских војних оркестара

Током крсташких ратова (1095–1270) хришћански витезови су дошли у додир са исламском војном организацијом и музиком која је током битака употребљавана у циљу стварања буке и изазивања страха међу непријатељским војницима на бојном пољу. Дугорочно, крсташи су умели да препознају значај музике на бојном пољу и временом су „усвојили” неке инструменте који су их, преко својих феудалних дворова и војски, проширили по целој Европи. На рушевинама Римског царства нестала је и потреба за војном музиком, да би је крсташки ратови услед нових, измењених околности ратовања са Сарацинима, вратили у употребу. Средином XV века, за време угарско-турских ратова, Европљани су се упознали са великим бубњем преко турског војног оркестра мехтер, који је пратио јаничарске групе на походима.

Мехтерски оркестри су настали у XIV веку и од инструмената су користили таламбасе, цилиндричне бубњеве разних величина и дувачке инструменте (највише из породице обоа) који су стварали неиздрживу буку. Циљ је био да се унесе немир и страх у непријатељске редове, а са друге стране ојача борбени морал сопствених трупа. Мехтери су били први војни оркестри у историји и били су узор за формирање европских војних оркестара. У европској историји

мехтерски оркестри су погрешно названи „јаничарским оркестрима”, а музика коју су производили била је позната као „јаничарска музика”.

Велики бубањ (давул) у саставу турског војног оркестра – мехтера

До широког прихватања мехтерских музичких инструмената и музике коју су производили, дошло је током друге турске опсаде Беча (1683). Средином XVI века, после завршетка тридесетогодишњег рата (1618–1648), уместо најамничких војски прикупљених само за рат, уводе се „стајаће армије”. Образовањем стајаћих армија у европским земљама почиње и организованији развој музичке службе, пошто војни музичари улазе у састав армија. Овим коначно и бубањ доживљава своју најширу и најпознатију примену у војсци. У војним јединицама бубањ се користи да синхронизује марш војника. На бојном пољу (све до краја XIX века), омогућава комуникацију између команде и војника. То је било неопходно због велике буке која је владала на бојном пољу где је било готово немогуће

чути говорне заповести команданата. Ту је бубањ преузимао улогу преносиоца наредби тако што су одговарајућим мелодијама свиране команде: напад, повлачење, итд. Француски краљ Луј XIV (1638–1715) први прописује употребу музичке службе, одређује сигнале и маршеве (корачнице), а у састав војне музике уводи велики бубањ. Жан Батиста Лили, главни музичар на двору Луја XIV, компоњује маршеве и арије у којима употребљава бубањ.

Војни оркестри се коначно утврђују за време пруског краља Фридриха Великог који је настојао да унапреди војну музику у војној обуци заснованој на „дрилу”. У војној обуци учвршћује се егзицир. Пешадија је, по први пут после пада Римског царства, почела да маршира у корак. Да би се одржао ритам уједначеног кретања, стварају се корачнице као тада најпопуларнији облик војне музике, у којем ударачки инструменти добијају значајну улогу. У многим европским земљама велики бубањ је почео да се користи и у уметничкој музици и војсци. Поред бубњара, и трубачи су имали церемонијалну и сигналну улогу на дворовима и у војсци и заједно са бубњарима су уживали многе привилегије и права.

Употреба бубњева у војсци често је увеличавана у литератури уметничким сликама и музици тога времена и зато је постала популарна међу младићима. Интересантна је појава велике популарности војних бубњара међу дечацима који су желели да се прикључе војсци и поред прописане старосне доби. Многи су лажирали године и тако улазили у војне формације где су били распоређени у бубњаре. Тако је настао израз дечак бубњар (Drummer Boy).

Добошари граничарских пукова

*Генерал и дечак добошар у америчком Грађанском рату
(1861–1865)*

Сеобе српског становништва на територију Хабзбуршке монархије започеле су још у XV и XVI веку после пада српских земаља под турску власт. Срби су насељавани у пограничне области аустријског царства ради одбране границе од Турака. Током времена изграђен је дуг ланац Војне границе са посебном војном и административном организацијом која се често мењала, као и величина њене територије.

У новоствореним војним границама је, такође, у највећој мери становништво чинио српски народ, који се услед ратних дешавања населио на ове просторе у Великој сеоби 1690. године под вођством пећког патријарха Арсенија III Чарнојевића. У периоду стварања и постојања јединствене милитаризоване Војне границе, од средине XVIII века, највиши орган управе била је Генерална команда. Њој су биле подређене бригаде састављене од регименти. Граничаре је у највећој мери чинило сеоско становништво и у мирнодопским временима су се бавили сточарством, ратарством, риболовом и трговином. У ратним временима су као стална војна лица активно учествовали у бојевима за потребе Хабзбуршке монархије. Због свега тога су уживали одређене повластице, преваходно у ослобађању од пореза (контрибуција), работе, десетине, царине, мостарине, малтарине и свих других натуралних дажбина.

Литографија бубњара из збирке Франца Гераша Аустријска војска 1620-1860.

F. Gerasch

Добош као војни сигнални инструмент сусрећемо у хабзбуршким региментама, при чему имамо непосредан доказ његовог постојања у банатским региментама. Он је, вероватно, био коришћен и у цивилној служби, при чему се становништво путем њега обавештавало о најзначајнијим питањима функционисања заједнице, разрезивању и наплати пореза и других феудалних давања и објавама ратних вести, најзначајнијих у окружењу Војне границе. Милош Црњански у *Сеобама* описује неизвесност и страх међу српским граничарима који су настали после обавештења да ће доћи до развојачења Потиско-поморишке војне границе када им је дато да бирају – или да напусте војну службу и као паори потпадну под угарску власт или да оставе своје домове и иселе се на територију других војних граница. Тада су, наводи Црњански: „Добоши лупали и по Бачкој и Банату, целе те године, патенте су читали гласно и јасно, али нити их је ко више слушао, ни разумео. Пред јесен су нека села отишла, дрско, силом, без обзира на патенте, као на параду. Чак су им и звона звонила, при одласку”.

Такође, добош сусрећемо и као војни инструмент, а хабзбуршка војска је у XVIII веку била прва европска хришћанска војска која је у свој састав увела војну музику. Подаци сведоче да је први такав састав, такозвана „турска банда”, био у Славонској војној граници, у оквиру Тренкових пандура. Реч пандур вероватно потиче од речи *banderium*, тј. бандерије и означава војне јединице које су организовали угарски племићи у XV веку. Крајем XVII века, на територијама

које је Аустрија освојила од Турака, систем бандерија, односно поделе помоћних јединица на пандуре, поново је заживео. Првобитно пандурске јединице су организоване од стране локалног становништва унутар већих властелинстава ради одбране од хајдука и других пљачкаша.

Фрањо Тренк (1711–1749), оснивач првог војног оркестра под називом „Тренкова банда”

Прве веће пандурске јединице, најпре од становништва његовог властелинства, потом регрутовањем других, организовао је управо Фрањо Тренк у Славонији. У току Рата за аустријско наслеђе (1740–1748), Фрањо Тренк се сврстао на страну трупа краљице Марије Терезије и уз њено одобрење је 1741. године почео у Славонији да регрутује у своју јединицу добровољце, али и помиловане бивше хајдуке и одметнике, коју је назвао „Тренковим пандурима”. Тренкова пандурска регимента ратовала је за Марију Терезију на ратиштима у Баварској, Чешкој, Аустрији, Холандији, Француској и Шлеској, где је стекла репутацију врхунски обучених војника. Да би што ефектније деловали, многи су били обучени у колоритну турску одећу. По узору на Османлије бријали су главу и приликом јуриша, у традицији јаничарских трупа, узвикивали: „Алах, Алах!” Тренкови пандури су били прва војна јединица у хришћанској Европи која је у свом саставу имала војну музику, такозвану „Тренкову банду” или „турску банду”. Тако, Тренк је остао забележен у историји као оснивач прве војне музике у хришћанским европским војним трупима. Оркестар је био састављен од 12 свирача на следећим инструментима: 1 велики бубањ који се ударао са обе стране, 1 чинеле (по први пут у Европи, преузете од турског војног оркестра мехтера) и 10 дувачких инструмената.

Добошари су били важан саставни део граничарских јединица. Најстарији познати писани извор у коме се помињу добошари међу граничарима потиче из преписке сомборског капетана

Пандурски добошар из прве половине XVIII века, бакро-рез Мартина Енгелбрехта

Дује Марковића (?–1691), који од аустријских власти 1688. године тражи добоше и заставе за своју милицију.

У тестаменту угледног сомборског граничарског капетана Јована Јанка Бранковића, од 5. октобра 1734. године, остављено је сведочан-

ство да је капетан на добоше и заставе милиције којом је руководио потрошио 900 форинти својих пара.

Настанак добошарске службе при цивилним органима власти у Војводини

Ратови против Турака су успешно окончани осамдесетих година XVII века. Османлије су 1699. године напустиле највећи део Угарске. Са миром склопљеним у Сремским Карловцима, у историји Угарске је започето ново раздобље. Извршена је нова административно-територијална подела земље. Територија данашње Војводине била је подељена на Војну границу (са слободним војним комунитетима) и територију под цивилном управом, Провинцијал. Обновљен је традиционални угарски феудални административно-територијални систем поделе земље на жупаније. Основане су Бачко-бодрошка, Торонталска, Тамишка и Сремска жупанија. На територији Војводине жупаније су биле подељене на срезове и округе и имале су управну и судску самосталност. Насељена места у саставу новоформираних жупанија имала су различити правни статус. То су били: слободни краљевски градови, трговишта, села и насељене пустаре. Најпривилегованији статус су имали слободни краљевски градови који су краљевском привилегијом, уз одређене услове и знатну финансијску надокнаду, били изузети од жупанијске и спахијске власти.

Грађанско право није било привилегија, већ се „заслуживало” према материјалним и моралним карактеристикама појединца. У Војводини су три града стекла привилегију слободних краљевских градова. То су били: Нови Сад 1748, Сомбор 1749. и Суботица 1779. године.

Добошари се помињу још у XVI веку као „мале судије” (мађ. *kisbíró*, нем. *kleinrichter*, лат. *iudex minor*), односно службеници при општинама и градским управама феудалне Угарске. На основу имена „мали судија” може се претпоставити да су они били посредници између месног поглавара (кнеза, председника општине), средског начелника и становништва. Други називи за ово занимање су: општински или градски слуга, добошар (*dobos, doboló*), ређе се називао плајаш и горњик. У XVIII веку, из мађарског језика је у српски ушла реч добошар (*dobos*), са значењем оног који објављује вести уз помоћ добоша и задржала се у већини крајева насељеним српским становништвом на територији Хабзбуршке монархије. Спорадично се у српском језику у овом периоду (посебно у архивским изворима) користила реч „тамбур”, изведена од немачке речи *tambour, trommelschläger*, са значењем добошар; или реч „кишбирова”, од мађарске речи *kisbíró*, са истом значењем. У неким српским насељима Војне границе се све до друге половине XX века за добошара користила реч „плајаш”. Улога и значај службе „малог судије” мењали су се током времена. У средњовековним изворима се помиње да је „мали судија” именован од стране феудалца, а касније су га бирали становници одређеног места на предлог њиховог феудалца. Из-

вори до XVII века помињу, дакле, „малог судију” као жупанијског, градског и општинског службеника са ширим овлашћењима. У данашњем значењу посла, занимање „добошар села или града” се помиње у XVIII веку у Сегедину где он, као градски службеник, прима 1724. године плату од 30 форинти, а у натури пар чизама и огртач. У Сигету „мале судије” су 1749. године били представници Градског магистрата. Не постоје тачни подаци које су им биле надлежности, али се помиње да су надзирали и помагали рад вашарског судије и хајдука (гоничи говеда). Решавали су и неке конфликте међу грађанима, али није наведено које. Према члану 1. Закона о унутрашњој управи општина, који је усвојила Угарска скупштина 1836. године, свака општина је имала једног судију, малог судију и неколико заклетника. Задатак „малог судије” био је да управља и контролише кулук и рад у натури, учествује у попису пореских обвезника, прикупљању пореза и одржавању реда.

Један од наших најстаријих писаних помена добошара у цивилној служби потиче из 1726. године и налази се у приватним белешкама митрополита београдско-карловачког Мојсеја Петровића (1720–1730) са седиштем у Београду. У акту под насловом „Издаци митрополитског двора за разне потребе од 16. јуна 1726. до 14. септембра 1728” наводи се: „Дек/емврија/1726: 4. За кола што возише робу Суворова до Карловаца – 3 фор. 21. Добошом и свирачем свим – 3 фор(инте)”.

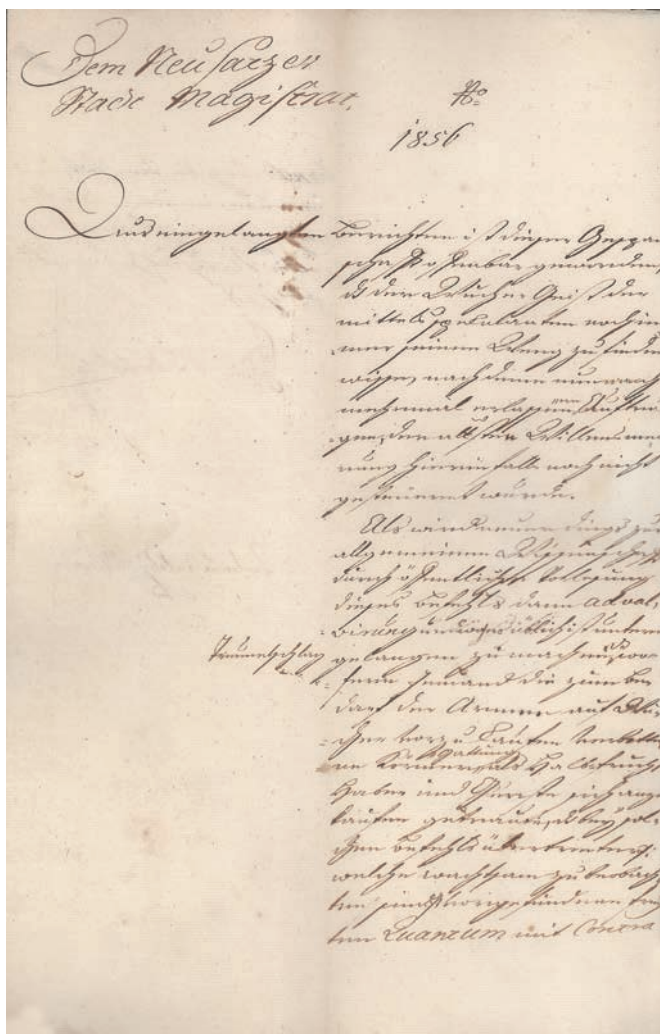
Први помен добошарске службе, у данашњем смислу, у писаним изворима налазимо тек после ослобађања Угарске од турске власти.

Добошари су се налазили у граничарским пуковинама Војне границе и као запослени при жупанијским и градским органима управе.

et nociva consilia, quantum penes eosdem stat, antevertere, imò similia instantaneè detegere, denique omnia ea, quæ fidelibus Subditis, de homagiali obligatione sua incumbunt, internamque quietem, et securitatem concernunt, promptè, fideliter, et accuratè observare te neantur; Et cum Decimo: Communis necessitatis, et internæ quoque Civitatis hujus Securitatis ratio sua deat, ut Ipsa etiam hæc Civitas, ut primùm fieri poterit, Vallè, et cum tempore etiam muris, et mœnibus, ad instar aliarum Liberarum, Regiarum Civitatum cingatur; Porta item necessariæ erigantur; et Vigilijs provideantur: igitur quemadmodum Civitati hæc provide curare incumbet, ita liceat Eadem, eum in finem etiam necessarios, pro Custodia Civitatis Satellites, vulgò Frabancs seu Hajdones, tot numero, quot necessarii fuerint, uti et Simpanotribas, pro instituentibus Publicationibus, vel in casu incendij adhibendos, constituere, qui Satellites, necessarijs omnis provis, eum sibi proponendo Civitatis Capitaneo, ex gremio Magistratus semper eligendo, nocturnò tempore, de more in alijs quoque Liberis Regijsque Civitatibus observato, sine coercendorum malevolentiorum, et inquietorum hominum, et observandorum antevertendorumque quorumvis excessuum, per Civitatem circumire, et Excubias agere obligentur. Porro: Undecimo: Admittitur quidem Eadem Civitati

Члан 10. Елибертационе повеље из 1749. године којим се одобрава Магистрату Слободног краљевског града Сомбора да запосли добошара

Најстарији помени добошарске службе у цивилној управи на територији Војводине налазе се у Повељи Слободног краљевског града Новог Сада из 1748. године, где се у тачки 11. наводи да је град дужан „зарад очувања јавног мира и

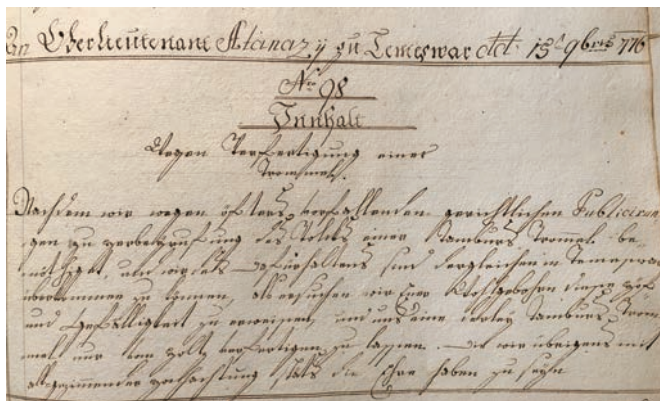

Наредба поджупана новосадског Магистрата из 1788. да се преко добошара објави да ће се спекулација у вези са зрнастом храном кажњавати одузимањем нађених залиха и подношењем пријаве Жупанији

сигурности” да запосли добошаре „зарад обнародовања (вести) и за случај пожара”. У Повељи Слободног краљевског града Сомбора из 1749. године, као и Суботице из 1779. године, наводи се исто да је град дужан да запосли добошаре ради очувања опште безбедности и реда. Тиме је јасно прецизиран двоструки задатак добошарске сврхе, да читају вести цивилних власти и узбуњују народ у случају пожара. Ова задужења добошари ће вршити све до друге половине XIX века, када се у локалним самоуправама организују добровољна ватрогасна удружења која преузимају улогу узбуњивања у случају пожара.

Најстарији помен добошарске службе у Магистрату Слободног краљевског града Новог Сада потиче из 1762. године и у њему Команда Петроварадинске регименте обавештава новосадски Магистрат да ће покренути поступак око заоставштине капетана Августина Мартиновића, те да се заинтересовани преко добошара о томе обавесте. Први новосадски добошар чије је име сачувано у архивској грађи Магистрата из 1796. године звао се Теодор Дугић.

Одговор на питање како је основана добошарска служба и која су јој била задужења, можемо пронаћи у архивској грађи новосадског Магистрата. Сачувана су два документа, из 1790. и 1792. године, која употпуњују представу о организацији и дужностима добошарске службе у слободним краљевским градовима, али и другим административно-територијалним управама на територији данашње Војводине.

Молба Великокикиндског привилегованог дистрикта из 1776. упућена поручнику Атанасију у Темišвару да наручи један дрвени добош за потребе сазивања народа и објављивања судских одлука Дистрикта

У првом спису од 5. јуна 1790. године читамо да је новосадски Магистрат затражио од Генералне команде славонске и темишварске области: „два добошара за потребе овога града”. Из наведеног видимо да су добошари за потребе градске управе регрутовани из редова пензионисаних војних добошара. То је било свакако најпрактичније решење ондашњих власти, и то из неколико разлога. Војни добошари су по природи посла били обучени за давање сигналних знакова на бубњу. Прошли су многе ратове, учествујући у биткама пешадијских трупа, раме уз раме са војницима граничарских регименти. Били су одлучни, сналажљиви, имали су добру меморију (потребно је било научити напамет заповести) и, што је било знатно ређе, били су писмени. О томе какве је заиста квалификације

морао поседовати војни добошар читамо век касније из Особних прописа за гемајнера, бубника (тамбура), роговника (хорниста) и дерводјелца из 1861. године. Добошар мора бити храбар, паметан и јак човек и мора да научи добошарске сигналне знаке неопходне за обављање службе.

Набројане особине за добошара су морале важити у свако време, па и за добошаре из друге половине XVIII века. Економска страна приче играла је немали значај. Цивилним органима управе било је исплативије да запосле каквог пензионисаног војног добошара, коме је значило да побољша примања додатном зарадом од добошарине, него да обучавају нове људе за тај посао.

У другом спису од 8. фебруара 1792. године новосадски Магистрат моли Генералну команду Петроварадин да се: „обавештења достављају њему (Магистрату), а не непосредно преко добошара саопштавају становништву”. Овај документ уједно симболично означава дефинитивни прелаз из војних у цивилне добошаре. Посредно, документ сведочи да, без обзира на то што је добошарска служба у слободним краљевским градовима успостављена текстом царске Привилегије, била је и даље пракса формирана у годинама настанка Војне границе, да војне власти комуницирају са цивилним становништвом преко добошара. Стога, градске власти су се трудиле да се сва комуникација цивилних и војних власти са цивилним становништвом одвија искључиво преко градске управе, односно за то плаћених добошара. Како су слободни краљевски градови и слободни војни комунитети били

Грб Слободног краљевског града Суботице из 1779. године и члан 11. Елибертационе повеље којим се одобрава Магистрату Слободног краљевског града Суботице да запосли доброшара „за објављивање огласа и за случај пожара”

Es wird hiemit hiedmänniglich, besonders aber die löbl. Erbverwandten Inhabere Regiments, und
 Hauptmann Joh. Hauptmann Augustin Martinovich seinem Creditibus, oder parat erindet das dem zu erind
 " Laß dem hiesigen Besitzt seinen anstehenden Besitztungen, als hiesigen Landt, und zu wissen gulten
 erind an hiesigen allhier zu erbverwandten in der Stadt, und die Hauptmann seinem hiesigen Erben
 " In der Commission zusammen zuhalten, und muß geschicklich hiesigen Besitzt nach der Anweisung
 " Schrift abzuhandeln. Von demselben erind all, und jeder Creditores die abzulassen, oder parat erind
 " hiesigen Besitzt seinen Creditoren zu formieren hiesigen hiesigen Besitzt zum
 " nach Anweisung, und ex seipso hiesigen Anforderungen und Creditoren nicht nur hiesig ad
 " handlen auf ad docendum, und zu demselben, von hiesigen an die hiesigen Besitzt, hiesigen
 " hiesigen, und Concessional. Von der hiesigen quibus Terminis sub Coena Praesentij: ad hiesigen, hiesigen, hiesigen
 " um an hiesigen Creditoren gutem, zu abgeben, dem 17. 1762. Datum die 17. 1762.

Ex Commissione

 Nicolaus Bogdanovich
 Militaris qua Praeses Commissionis.

Обавештење Магистрату Слободног краљевског града Новог Сада из 1762. да ће се преко добошара огласити вест о покретању поступка у вези са заоставишином капетана Авеустина Мартиновића

на територији Војне границе, било је неопходно остварити њихову међусобну сарадњу.

Изричит помен постојања добошарске службе у саставу градске управе у XVIII веку сачуван је у архивској грађи Записника Великокикиндског привилегованог дистрикта од 15. новембра 1776. године, члан 98, у коме се наводи: „Чест је случај, да се због објављивања судских одлука сазива народ, те нам је потребан један добош и пошто смо мишљења да се исти може у Темишвару добити, те се умољава Ваше благородије, да поручи дрвени добош за нас”.

Добошар је имао улогу у процесу лицитације имовине дужника који су потпали под пленидбу имовине због немогућности враћања дуга. Обично је било речи о немогућности плаћања пореза држави или повериоцима код којих се задуживало уз велику камату. Онај који је пленио имовину у народу звао се „егзекутор” или „фендераш”, а сам чин пленидбе се у Војводини звао „фендовање”. Уколико сељак, најчешће онај који је имао ситан посед, није успевао да скупи довољно средстава да измири дуг држави, добошар би му се појавио на прагу. Појава добошара је у најчешћем броју случајева значила да ће бити прочитана објава о јавној продаји имања ради извршења судске наплате пореза. За имање које је на такав начин било изгубљено за власника, говорило се да му је „отишло на добош”.

У изворима из XVIII века помиње се још једна дужност добошара, која је данас мало позната, а то је учествовање у процедури спровођења јавног кажњавања батињањем на „дерешу”. Дереш, одн. дереж (потиче од мађ. речи *deres* = клупа на којој су лежали осуђеници на батине).

Кажњавање је спровођено јавно, на тргу пред зградом Магистрата, обично пазарним данима када се у градовима окупљао већи број људи из других градова. Према утврђеној процедури, кажњавању су присуствовали шеф полиције, лекар, тамбур-добошар и батинаш.

У XIX веку добошарска служба је обухватила сва насељена места на територији данашње Војводине, без обзира на то да ли су била под цивилном или војном влашћу. У другој половини XVIII и почетком XIX века дошло је до колонизације становништва и стварања нових планских изграђених насеља. Уместо дотадашњих „раштрканих насеља”, предузима се планско уређење старих и новоформираних насеља. То се постиже груписањем, „ушоравањем” кућа у улице, чиме је олакшана комуникација како становништва међусобно, тако и комуникација са органима власти. У сваком месту се формира главна улица у центру места, у којој су изграђене цркве, школе, управне зграде органа власти. Све то је убрзало потребу за запошљавањем добошара у сваком месту, који је позивао становнике добошем да изађу из својих кућа како би им саопштио посебно важне вести. Смањивањем и нестанком утицаја властелина на општинске послове, општинске надлежности су у већој мери проширене. То је повлачило и постављање већег броја општинских чиновника разних профила. Њихов број је зависио од величине места, а већина је као запосленог имала добошара који се у неким местима називао: бубњар, плејаш и кишбирив. Положај и дужности добошара су у XIX веку јасније дефинисани кроз саму праксу органа управе.

Квитанца

Свекрв 54/50 x V. саованъ вѣдѣвъ спроринти и тѣдѣсѣмъ въ Савуцѣ
 пийлъ и доподоушамъ изъ Го Рѣакѣ Гудѣла, уиѣтѣ онос
 Дуцѣне, мѣшамъ туринѣмъ Маторъ и Скаръ иѣтѣ а Кичу
 зобавас, аритѣо есамъ, и да савурѣомъ обѣе Квитанцамъ,
 уѣбрауѣ дне 31: Септемъ 329.

Димитрије Давидовиѣ Давидовиѣ
 Киѣтѣ амѣлѣѣ.

Платѣсѣмъ 54/50 x

Потврда на 5 фор. и 50 кр. које је примио новосадски добошар Димитрије Давидовић
 за објављену продају мајура и куће

Добошар је припадао групи ниже рангира-
 них општинских службеника, међу којима су се
 убрајали још и: кочијаш (форшпанција), пандур,
 бабица, ветеринар, ноћни чувар (боктер), школ-
 ски послужитељ и други. Он је радио у служби
 жупаније, среза, града, општине, односно њего-
 вог становништва. Обављао је следеће послове:
 спремање службених просторија, ложење, уру-
 чивање пошиљака, обавештавање и рекламирање
 (добовање и читање), понегде је чак обављао по-
 сао ноћне страже и пратио заробљенике на суд.

Био је укључен у пописе становништва, ажу-
 рирање бирачких спискова и слично. Наведене
 послове је обављао под непосредним надзором
 бирова (месног поглавара). Примао је скромну
 плату, али му је дозвољено да убира новац од чи-
 тања вести као што су занатлијски или трговач-
 ки огласи, објаве о лицитацијама, распродајама,
 па чак и личне поруке. Добошари у брдским ме-
 стима Аустрије и Немачке су уместо добошем,
 становништво окупљали дувањем у рог.

Вести које је требало обнародовати, уписиване су на недељном нивоу у добошарску Књигу заповести. Свака вест је нумерисана редним бројем, од броја један, па све до последњег броја наредбе која ће се читати. Није било правила колико ће бити уписано наредби у Књигу заповести. То је зависило од дневних и недељних дешавања у заједници. Број вести које су се читале порастао је када су се, поред званичних, почели читати приватни огласи грађанства. Наредбе у Књигу заповести су уписивали бележник (нотар), председник или потпредседник општине. Веродостојност садржаја који се оглашавао оверавана је званичним печатом. Уколико је добошар био неписмен, надређени му је помагао да упамти написано.

Које су најчешће вести које су у XIX веку читали добошари? Из сачуване архивске грађе сазнајемо да је добошарима исплаћивана новчана награда за оглашавање лицитација (имовине, заоставштине, марве, итд.), наплате пореза, издавање у закуп куће, земље и слично. Највећи број заповести које су читали потицао је од месних органа власти, а теме су се односиле на функционисање заједнице у политичком, економском, просветном и културном погледу.

За добошара је биран човек „сиромашно стања”, како се тада говорило. Није било пожељно да обрађује или узима земљу у закуп, пошто се није могло дозволити да одсуствује из службе дужи временски период. Добошар је имао статус стално плаћеног службеника. Његова плата је била међу најнижим у управи где је био запослен. Додатну зараду је остваривао оглашавањем „приватних” вести и на лицитацијама. У XIX веку, територију своје надлежности обилазио је

пешке. Са добошем обешеним пртеним ременом о раме и два дрвеним палицама (маљицама), стајао би на одређеним прометним местима и раскрсницама, ударао минут-два у добош да би обзнанио своје присуство и позивао народ да изађе на улицу из својих кућа, локала, радњи и радионица. Неки су у добош ударали једноставним тактом да би привукли пажњу народа, док су поједини креирали различите сложеније ритмове. Тада би читао наглас наредбе и вести за оглашавање. Уколико је био неписмен, што је у овом периоду био сигурно чешће случај, важно је било да буде „туљив”, односно да има добро памћење. Обавештења су добошари започињали речима: „Даје се на знање!” У Шајкашкој су неки добошари обичавали да узвикују: „Чујте и почујте!” Неки добошари су на немачком језику започињали добовање са: „Пажња, пажња!” Онда су читали појединачно тачку по тачку недељних наредби из Књиге заповести или дневне наредбе и огласе приватних лица. У наредбама су се често користиле речи „наређује се” и „забрањује се”, како би слушаоцима била потпуно јасна важност поруке надређених власти. Из Статута Бачко-бодрошке жупаније сазнајемо да су веома важне вести добоване три пута узастопце, па се сматрало да је сваки становник обавештен као да су му наређења или позив писмено уручени, са свим законским последицама. После сваке вести добошар би кратко залупао, па наставио са читањем друге вести. По завршетку би дуже залупао да се зна да је на том месту завршио са добовањем и упутио се ка следећем рогу. Искуснији добошари су неке вести завршавали досетком како би појачали или умањили њихову важност, у зависности од расположења окупљеног народа.

У Ечкој је за добошарске објаве била везана пошалица која се генерацијама препричавала и преносила. Након објаве добошара, говорило се да уколико тог дана падне киша, најављене ствари ће се одржати претходног дана. Неки добошари су толико усавршили вештину свог занимања, да су сувопарна, административна обавештења тумачили једноставнијим језиком, прилагођавали их уху слушалаца и чинили разумљивијим. Било је добошара који су од сувопарних наредби умели да саставе заповести у римованом стиху. У вишенационалним местима добошар је морао да познаје званичне језике средине. Тако, у Сомбору је морао познавати сва три језика који су говорили тамошњи становници: тзв. рацки, односно српски или буњевачки, мађарски и немачки језик. У пракси, многи добошари су познавали само основе страних језика на којима су читали наредбе, па је погрешно разумевање текста и оглашавање са пуно језичких и граматичких грешака знало бити извор забаве за окупљену масу која их је слушала.

Требало је да добошар буде гласан, или како је кадгод у часопису *Бранково коло* записано: „Прави добошар мора имати таку гласину, да се онај на трећем рогљу мора ухватити за уши, да не оглуви”. Неопходно је да добошар буде отресит, сналажљив и комуникативан, веран преносилац наредби и вести и веран слушалац реакције народа на исте. На улици, у непосредном контакту са људима разних нација, сталежа, занимања, опредељења и намера, он је најбоље осећао расположење народа према новим законима, регрутацији, порезима и наметима и другим вестима које се нису увек допадале уху слушалаца. Добошар са дугогодишњим радним искуством успевао је да

улично незадовољство, на лицу места измишљеним досеткама и шалама, претвори у резигнацију и угаси потенцијални бунт у зачетку. Зато, било је важно да добошар буде духовит, довитљив и причљив. Вероватно је да су добошари имали и улогу о којој нису остали писани трагови, али се она може претпоставити, а то је било да као државни службеници у сталном контакту са народним расположењем о томе обавештавају своје претпостављене. То се вероватније дешавало у кризним и ратним периодима, када су власти више ослушкивале „расположење народа”. Добошар је морао бити беспрекорног моралног владања јер је ипак он био лице државне управе које су грађани најчешће сретали.

Не можемо поуздано утврдити да ли су добошари током XIX века носили службену униформу, и ако јесу, каква је она била. Може се претпоставити да је у XVIII веку ова „службена одећа” била комбинација војне и цивилне, пошто су добошари регрутовани из војних пукова. Век касније, ситуација је вероватно била слична. Ипак, убрзани развој насеља у свим областима и зидање репрезентативних објеката за седишта органа управе, захтевали су да и представници органа управе добију ново, једнообразно „униформисано” лице. Познато је да су у Бачкој у јануару 1886. године жупанијски органи прописали да сви службеници општина морају бити униформисани. Униформе (зимска и летња одећа и обућа) су се израђивале о трошку општине и тада су добошари обукли званичне општинске униформе.

66. szám
közgy. 1893.

784

Szabályrendelet

a város belterületén eszközölt hirdetésekről és a városi hirdető közeg (dobos) által magánfelek részére dobszó mellett eszközölt hirdetések után fizetendő díjakról.

1. §.

Hirdetéseket a város belterületén a kapitányi hivatal rendszerint a városi dobos, annak akadályoztatása esetén más erre alkalmas közege által eszközölteti.

2. §.

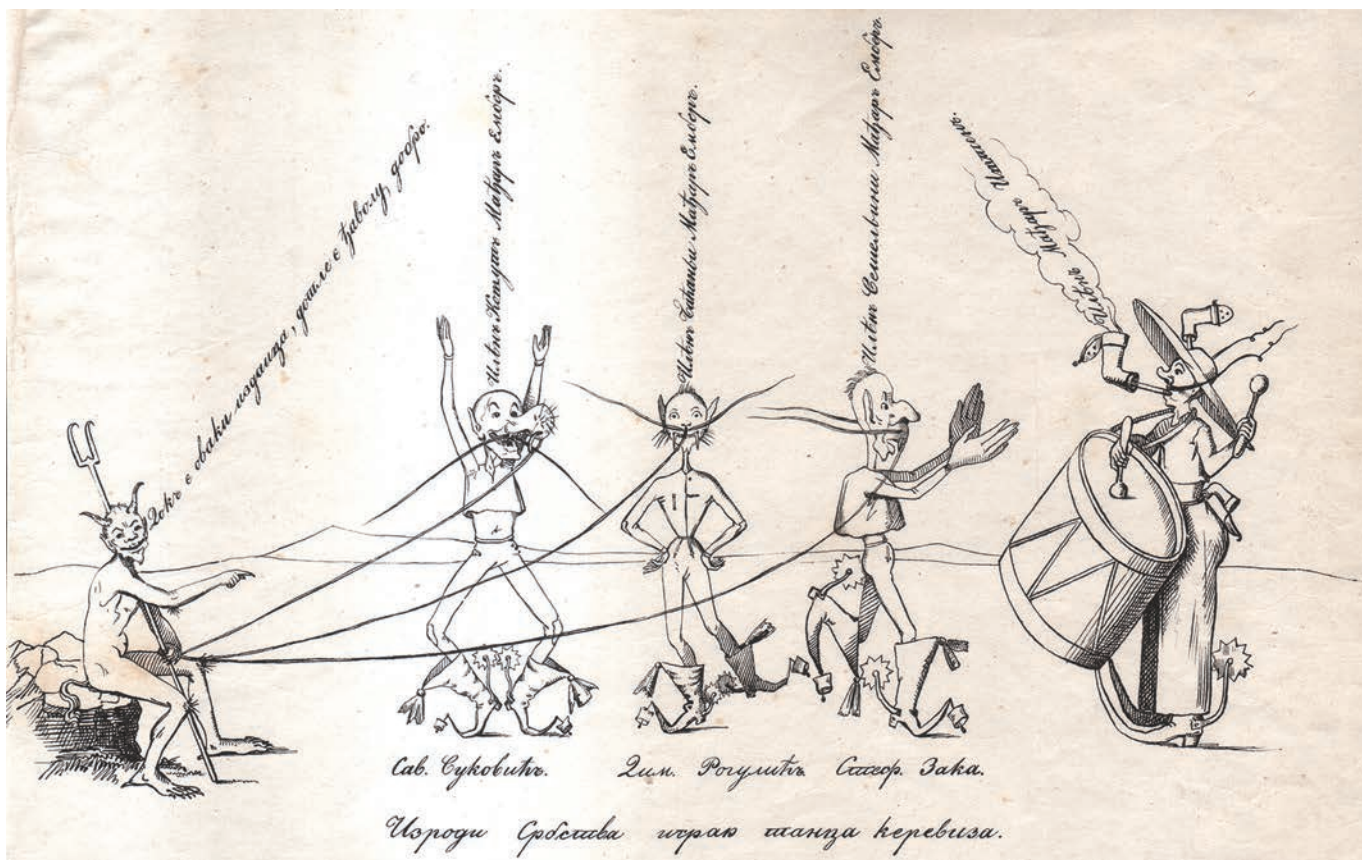
A magánfelek érdekében történő hirdetések díjai következőleg állapíttatnak meg:

I. A városháza két kapuja előtti egyszeri hirdetésért
a) helybeliekre nézve 20 kr, b) vidékiekre nézve 50 kr.

II. A város területének főbb pontjain, ugymint Szent-Háromság-, Szent-György-téren, az Erzsébet-körut és Trefort-utca sarkán, Deák-Ferencz- és Erzsébet-körut sarkán, a főutca és Deák-Ferencz-körut sarkán, az Eötvös-József- és Deák-Ferencz-körut sarkán, zarándok-utca és Eötvös-József-körut sarkán, Széchenyi-István- és Eötvös-József-körut sarkán, az Erzsébet-körut és Széchenyi-István-körut sarkán az ugynevezett esendőrlaktanya keleti oldalán levő kútnál, a Szelenese külvárosi szerb elemi iskola előtt: a) helybeliek részére 40 kr, b) a vidékiekre nézve 80 kr.

1*

Прва страница Правилника о ценама градских добошара за објављивање огласа физичких лица на територији града Сомбора из 1893. године

Политичка карикатура „Изроди Србства” Димитрија Аврамовића из 1848.

Аустро-угарском нагодбом из 1867. године, утемељена је Аустро-Угарска монархија. Убрзо потом, дошло је до развојачења Војне границе и њеног присаједињења Угарској (1873) и тада се коначно целокупна територија данашње Војводине нашла под цивилном управом. У жупанијама, градови су се делили на градове са уређеним сенатом (у рангу среза, под влашћу великог жупана) и слободне краљевске градове (у рангу жупанија). Општине су биле организоване на основу Закона о општинама од 10. јуна 1871. године. На основу њега, градске и општинске власти су својим статутима и правилницима регулисале положај добошарске службе. У свим нормативним актима донетим у том периоду добошари се помињу поименце као: служитељи, уручивачи, достављачи, а понегде и као полицијско службено особље. Без обзира на то под којим именом је добошарска служба заведена, добошар је систематизован у групу манипулативних, неквалификованих служитеља који нису уврштени у платне разреде. У радни однос су ступали на неодређено или одређено време. Уколико је уговор склопљен на одређено време, они вреднији су након тога поново именовани. Било је случајева да се служба преносила са оца на сина. Ни у једном од закона о општинама који су донети после Нагодбе (ни члан XVIII угарског закона из 1871, ни члан XXII угарског закона из 1886. године) није регулисан рад добошара, нити начин вршења објава. У оба закона се говори о томе да се „објаве по општинама врше на уобичајен начин”. А у то време уобичајен начин је значило путем добошара.

Добошар оглашава вести почетком XX века

Smrt Njeg. Veličanstva Franje Josipa I.

Kr. redarstveno povjereništvo u Petrovaradi	
Primljeno dne	22. XI 1916
Broj	7026
Sa	1 priloga

Dobovati.

Povodom smrti Njeg. Veličanstva kralja Franje Josipa poziva se gradjanstvo, da u znak žalosti izvjesi crne zastave ili pak narodne zastave obavite u crno velo.

Podjedno se zabranjuje svaka svirka, pjevanje i slično koli u javnim lokalima toli u privatnim kućama.

Petr. 22../XI. 1916.

Наредба Општине Петроварадин да се поводом смрти цара Франје Јосипа I путем добошара огласи забрана одржавања приредби, забава и концерата у јавним локалимa и приватним кућама и да се позива становништво да у знак жалости истакне црне заставе

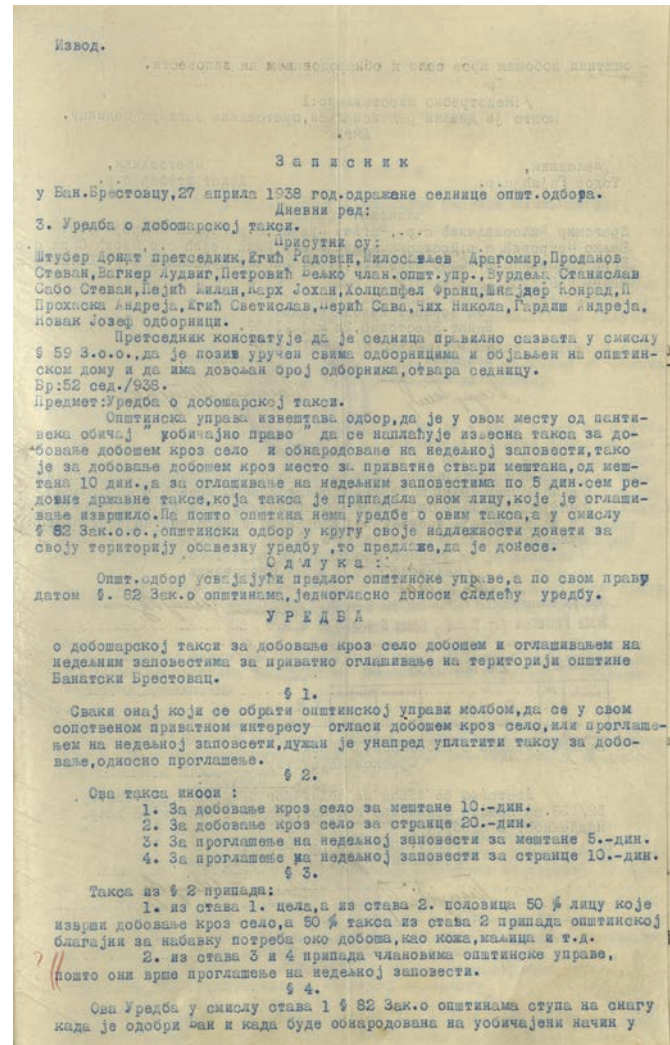

Државна јавна манифестација у Сомбору уз учешће ђака и добошара, прва половина XX века

У југословенској држави

По окончању Првог светског рата (1914–1918), Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи донела је у Новом Саду 25. новембра 1918. године Резолуцију о прикључењу ових крајева Краљевини Србији. Срем се прикључио Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца одлуком Великог народног збора у Руми одржаног 24. новембра 1918. године. Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је проглашена 1. децембра 1918. године, на челу са династијом Карађорђевић. Видовдански устав из 1921. године упоставио је Краљевину као унитарну државу која је у територијалном погледу била подељена на 33 административне области, којима се управљало из града око кога су основане. Законом о називу и подели Краљевине на управна подручја од 3. октобра 1929. године, Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је преименована у Краљевину Југославију и подељена на девет бановина. На територији данашње Војводине формирана је Дунавска бановина. Поделом земље на бановине устројена је и нова организација службеничких места у органима управе. На основу члана 85. Закона о општинама, усвојена је Уредба о општинским службеницима Дунавске бановине 1939. године.

Уредбом је прецизирано да постоје главна и споредна службеничка места. Прописано је да

Уредба о добошарској такси за добовање добошем кроз село и оглашавањем на недељној заповести за приватно оглашавање на територији Општине Банатски Брестовац из 1938.

свака општина даље својим статутом система­тизује главна и споредна службеничка места (деле се по групама I, II) и уређује њихова пра­ва и обавезе. Добошари су систематизовани у II групу неквалификованих општинских службе­ника на споредним службеничким местима.

Ова службеничка места попуњава општински одбор на предлог општинске управе, с тим да се то мора објавити 8 дана раније „на уобичајен начин” – путем добошара и обавештењем окаче­ним на згради општине. За ову групу службени­ка биле су потребне следеће квалификације за запошљавање: да је лице напунило 18 година и није прешло 60 година старости, да је телесно и душевно здрав, доброг владања, да зна да чита, пише и говори службени језик и да није осуђи­ван.

Општински службеник не може да буде лице које испољава ставове против постојећег уређења државног поретка. Добошара запошља­ва општинска управа која сваке године у свом буџету пројектује трошкове за принадлежно­сти (месечна плата у новцу и натури) уговоре­них општинских службеника. Потом, склапа се уговор о раду који садржи следеће елементе: одлуку о врсти посла коју ће обављати за потре­бе општинске управе, висину плате на месеч­ном или годишњем нивоу, начин исплате, време трајања службеничког односа, начин престанка службе, отказни рок и казну за случај немарног вршења службе. Служба престаје отказом који може дати општина или сам службеник. Рок за отказ је месец дана за службенике II групе. Пре­кршаји на основу којих службеник може бити

отпуштен су: „неуредно одлажење на дужност, немарност, несавесност у послу, непослушност према претпостављенима, недолично понашање према свима, одавање службених тајни, опијање, неморалан живот и друго”.

Добошар на пијаци у Банату, прва половина XX века

У годинама после завршетка Првог светског рата, многе општинске и градске власти су повећале таксу за добовање приватних огласа. Као разлог, наведена је веома мала плата коју при­мају општински послужитељи као службеници општине. Део новца прикупљеног од добошар­ске таксе исплаћиван је као додатак на плату

добошарима, а део је преусмеравао у неку од ставки месног буџета (сирочадски фонд, пензиони фонд општинских службеника, итд.). У овом типу огласа „јављало се” о продаји куће и земље, изгубљеним стварима, потреби за радном снагом, отварању занатских и трговачких радњи и свим оним питањима уско повезаним са свакодневним животом једне заједнице.

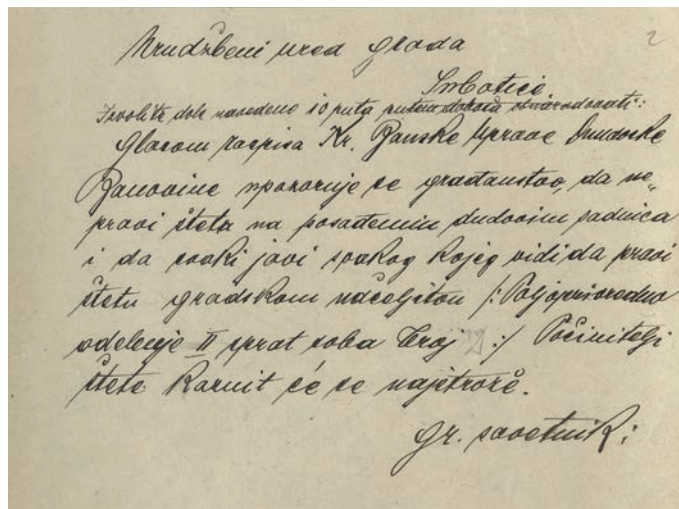
У првим деценијама XX века, добошари се све мање изричито помињу као општински и градски намештеници, а све чешће се добошарски посао подводи под послом уручитеља, служитеља, послужитеља, редара и других. У неким општинским статутима, добошари су управо тако и заведени: „служитељ-добошар” (Драж), „послужитељ-добошар” (Бођани), „уручитељ-добошар” (Врањево, Бачка Топола), редар (Велики Бечкерек) и др.

На основу архивске грађе познато нам је да су општинска поглаварства задуживала добошаре да објаве вести. У градовима су добошари били под ингеренцијом уручбених уреда који су их задуживали да објаве (огласе) одређене вести. Уручитељи су се бавили уручењем званичних списа, судских и осталих решења и позива.

У првој половини XX века све чешће срећемо примере да се у наредбама за оглашавање вести становништву напомиње да ће се оглашавање извршити путем добоша, и истовремено, преко огласа у новинама или путем плаката.

Колико пута је добошар морао да прочита једну објаву зависило је од одлуке наручиоца оглашавања и, свакако, значаја вести која се добовала. Уколико је вест била важнија, огла-

шавала се неколико пута недељно. Често се наручивало добовање (за огласе приватних лица) пијачним данима, викендом, када је било више света на улицама, па је и оглашавање имало више успеха.

Наређење Градског поглаварства у Суботици из 1934. да се становништву путем добошара десет пута објави наређење Дунавске бановине о забрани уништавања посађених дудова

Као државни службеници сви добошари су у новоформираној Краљевини јужних Словена морали да носе службену униформу, летњу и зимску, коју су добијали од послодавца. У очима власти њихов службенички статус као неквалификованих општинских службеника био је знатно мањи него што је то било у ранијим вековима. Већ смо напоменули да се у многим нормативним актима више посебно не наводи добошар као службеник, већ се његово занимање подводи под посао послужитеља, уручивача, редара и других ниже ранжираних службеника.

*Бела Недељов, варошки
добошар у Великом
Бечкереку (Зрењанин),
прва половина XX века*

*Добошар Антон Раич испред
Градске куће у Сомбору,
прва половина XX века*

Београдски добошар са окупљеним народом испред зграде Политике, прва половина XX века

Нови век је довео до великих технолошких открића и напредовања у свим областима људског друштва, као и ширења разних видова комуникације (новине, плакати, филм), па се можда чинило да су добошари у зениту своје друштвене улоге. Међутим, велики број неписменог становништва и даље је био главна препрека нестанку добошара са улица. Милош Црњански је у књизи *О Банату и Банаћанима* најбоље описао Банаћане као људе који „знају само за једну страст, да љубавничким жаром воле своју земљу и своје

поље. [...] Не маре”, наставља Црњански, „ни за новине: а најзад и шта ће му кад има бесплатни месни лист кроз промукли добош, што памти још Мађарску буну, издаје општински ордонанц и писмоноша Лила Циганин, и који има свој службени и несљужбени део. У први мрак забошће његов добош на рогљу и пошто се слегне прашина од песка што су завитлала за собом дечурлија из шора и на капије изађе довољан број жена, он почне [...] Ако га на следећем рогљу не ухвате унакрст својим упадицама враголасте де-

војке и младице, Лила ће праћен чопором голишаве дечурлије стати и објавити на сваком ћошку све истим редом и истим речима. Иначе ће, а то је редовније, напустити шетњу и отперјати љут у општину [...]”.

У већим градовима добошари ће нестати са улица тридесетих година XX века. У Београду последњи добошар ће објавити наредбе 1935. године, док ће у мањим срединама тај процес спорије тећи. Тако ћемо са добошарима ући у Други светски рат и они ће у овим, ванредним околностима, још једном одиграти упечатљиву улогу.

Други светски рат је завршен у Европи победом Савезника 9. маја 1945. године, а борбе за ослобођење Југославије вођене су све до 15. маја 1945. године. На првом заседању Уставотворне скупштине одржане у Београду 29. новембра 1945. године, проглашена је Федеративна Народна Република Југославија (1945–1963) на челу са Комунистичком партијом предвођеном Јосипом Брозом Титом. Уставом из 1963. године промењено је име државе у Социјалистичка Федеративна Република Југославија (1963–1992) и уведено самоуправљање у све сфере друштвено-економског живота. У новој социјалистичкој држави, добошари су наставили да раде свој посао, посебно у мањим местима. Било је то време великих превирања: питање разграничења, спровођење аграрне реформе и колонизације, национализације и колективизације, сукоб са Информбироом и Совјетским Савезом. На основу члана 10. Општег закона о народним одборима од 25. маја 1946. године, у селима и мањим градовима образују се месни народни одбори.

Учесница аналфабетског курса, средина XX века

Уставом Социјалистичке Републике Србије из 1963. године, уместо ранијих месних одбора, образују се месне заједнице које су представљале посебне институције у систему општинске самоуправе. У свакој месној заједници радило је највише три радника и то: секретар, административно-технички радник и курир који је обављао помоћне послове, између осталог и посао месног добошара. Формирање Федеративне Југославије на новим националним и друштвено-економским темељима довело је до великих промена у начину живота видљивим на сваком кораку и, посао добошара задржао је своју важност међу становништвом. Добошари су сада запослени при месним заједницама у својству курира, дакле радили су помоћне послове, а један од тих послова био је и посао месног добошара. Неки од њих су у првим годинама после завршетка рата и даље носили своју униформу општинских службеника Краљевине, сада са новим државним обележјима

(звезда петокрака). Ове униформе ће бити временом замењене новим. На фотографијама из 60-их година видимо све више добошара у својој цивилној одећи, на основу чега и најбоље можемо закључити о опадању значаја њихове улоге у општинској управи. Модернизација добошара се огледа и у томе што уместо пешке, неки свој „рејон” сада обилазе бициклом. Са новим друштвено-економским и политичким односима и садржина вести које су објављивали добошари се такође променила.

Након завршетка Другог светског рата, новоформирани органи власти су се суочили са два важна, међусобно повезана проблема: са једне стране била је потреба за брзом изградњом и модернизацијом земље, за шта је била потребна стручна радна снага из различитих области. Колико је проблем био велики говори чињеница да је по попису из 1931. године у Југославији живело чак 4.408.000 неписменог становништва. Стање се погоршало додатно у ратним годинама када су школе у многим крајевима престале са радом. Због свега наведеног, приступило се масовном културно-просветном раду у виду алфаветских течајева, хигијенског просвећивања, домаћичких и других курсева, предавања.

Масовно се отварају библиотеке, задружни домови и домови културе. Шездесетих година XX века долази до лаганог нестанка добошара са тргова и улица наших насеља. Томе је допринело неколико разлога. Пре свега, масовније описмењавање становништва које се све више окреће новинама, радију, касније и телевизији, као средствима обавештавања. Локалне вести

и дневне новости емитују се преко разгласних станица. На бандерама је било инсталирано озвучење у виду трубастих звучника преко којих су емитована саопштења, вести, недељом су се слушали фудбалски преноси, музика и говори Јосипа Броза Тита. Разгласне станице су монтиране дуж главних саобраћајница и вести се нису чуле у свим деловима села, али је и сада владао принцип као и код преношења добошарских вести – они који су их чули, преносили су их даље, уз све измене и допуне које су се природно дешавале. До почетка 70-их година XX века, штампа, радио и телевизија ушли су у свако насељено место, сваку кућу, тако да је власт по први пут могла без посредника да комуницира са становништвом. Потреба за добошарима је убрзано нестајала и у овом периоду ће већина насељених места на територији Србије престати да користи услуге добошара. Добошарска служба ће се, после два века непрекидног трајања, заувек угасити.

Једина општина у Војводини која је у XXI век ушла са добошарима је севернобанатска општина Чока. И данас, улицама ове општине се спорадично може чути звук добоша који најављује најважније локалне вести. Желећи да очува традицију добошарске службе, предузимљиво општинско руководство је осмислило и организовало Међународни фестивал добошара, који се одржава сваке године почетком октобра месеца у Чоки и који је постао значајна и препознатљива туристичка манифестација Војводине.

Добошар у Култину, 1956.

ИЗВОД ИЗ ДОБОШАРСКЕ КЊИГЕ ЗАПОВЕСТИ ОПШТИНЕ СТАРЧЕВО (1918–1924)

Напомена: Све особине језика и правописа тога времена су задржане.

Недељна заповест за 18. новембар 1918. године

Сваки који је био војник има да добије једну врбу у Старчевачкој Ади, ко још није добијо нек дође код мене да добије цедуљу и после може т.ј. сутра и прекосутра ићи у Аду и добиће дрва.

Недељна заповест за 2. децембар 1918. године

Од сутра ће ићи одборници по селу сколима да купе млостињу од народа и то шта ко оће нек поклони све ће се примити и послати Црвеном Крсту у Београд. Жита, јечма, овса, сланине, масти одела уопште све.

Ноћу није слободно ићи шором косе после 7 сати нађе у радне дане на улици, биће дотеран на општину у затвор а Неделом после 9 сати несме нико дасе нађе на улици.

Недељна заповест за 2. март 1919. године

Од сутра полази ексекутор да фендује. Сваки ко још није платио порез нека гледи да плати, иначе ће бити фендован.

Кад коме треба пасош може доћи кад оће нема ту петак и субота него коме треба нек дође добиће.

Недељна заповест за 9. март 1919. године

Ко оће да рани бубе нек се обрати код Мартина Јакоба пекара он је бубар.
Ови прасци што су кући несму ићи даље од пењавице т.ј. бразде.

Стеван Петовић је узет за гуљара по цену од 15 кг жита, лебац, фрталъ сланине, 2 круне новаца.

Недељна заповест за 13. април 1919. године

Командант ватрогасног друштва које досад био, да се јави мени да се оснује опет фајерверско друштво јербо то нам је потребно да имамо.

Јавили су ми из Хертеленда да наше страчевачке ловције иду у лов у хертелендски атар, ловције чувајте се да ја неодговарам за вас.

Недељна заповест за 20. април 1919. године

Флаум Петер има да прода машину што сеје жито од 17 реди Хефер и Шранцеве фабрике ко оће да купи нек иде код њега.

Недељна заповест за 4. мај 1919. године

Прока Аћа јавља да му се више не гази њива ту код утрине ко се увати биће кажњен

Родитељи. Својим синовима кажите да кад код цркве не сму седети на зиду горе. Тамо ће бити један тајно који ће пазити и ко буде седио тамо биће кажњен.

Недељна заповест за 11. мај 1919. године

Још једном се опомиње народ ко је шта одно за време револуције да донесе натраг јер ми имо све пописано па ко још није донео биће бијен, боље нека донесе.

Недељна заповест за 18. мај 1919. године

Људи и браћо, дошла је наредба од госп. Среског начелника да се уписивате у Државни зајам, т.ј. да дате држави новаца.

Недељна заповест за 8. јун 1919. године

Људи, плаћајте порез, још једарет вас опомињем, боље вам је у крунама да плаћате него у динарима. Журите се људи јербо није далеко крај.

Недељна заповест за 10. август 1919. године

Сваки пред својом кућом да почисти прцу и траву на шору, пролази г. Солгабиров шором па ће вас казнити ако не биде почишћено.

Недељна заповест за 30. новембар 1919. године

Сваки газда да иде у поље, да понесе по 2 снопа огризине на велику ћуприју да се она рупа запуши.

Недељна заповест за 24. октобар 1920. године

Даје се на знање, да младеж не сме се после 8 сати видети на шору, ко се види биће кажњен.

Недељна заповест за 26. децембар 1920. године

Даје се на знање данас после подне у 2 сата да се све жене скупу код општине, долази срески лекар да им држи говор за децу.

Недељна заповест за 30. јануар 1921. године

Даје се на знање да ће од првог почети попис душа и марве. Сваки газда да истинито каже јели то је наређење од министарства; који се после тога пронађе биће кажњен.

Недељна заповест за 20. март 1921. године

Даје се на знање коме треба дудова за сађење, да се јави код председника. Тако ако не би имали задоста у нашој дудари, да можемо искати од државне дударе из Панчева.

Даје се на знање од сутра ћемо издавати дудове. Ко оће може да дође да се упише код председника и добије цедуљу и плати 1 круну од дуда.

Недељна заповест за 27. март 1921. године

Даје се на знање сваки газда сад кад буде оро да пази на пут да не оре; ко преврне пут и субаше га пријаве биће кажњен са 20 динара.

Даје се на знање да сваки родитељ своју децу саветује да не праве нереди, у порти иду у орасе, јаше по бунару. Ко се буде уватио биће кажњен.

Недељна заповест за 24. април 1921. године

Даје се на знање Министарство спољних послова саопштава да ће се 15. маја одржати пољопривредна изложба, па ко оће да иде у Праг има да се пријави код г. Подбележника тако да може да се пријави код г. Среског начелника и ко иде добија 150 динара припомоћ и има са собом понети 500 динара тако да му то за 8 дана биде одређен квартил, кост и воз тамо и натраг.

Паја Бањаш и даље ради шинтеску радњу што се тиче цркотине: и које марвинче стрефи за убиство, то не сме нико други осим њега радити.

Недељна заповест за 19. јун 1921. године

Даје се на знање да ће докторовица сутра бости малој деци богиње до подне.

Недељна заповест за 19. март 1922. године

Даје се на знање да се не чује нико да би псово и уљио ма кога а особито Бога и Светиње. За сваки случај ће се строго казнити; ако би ко тако што чуо од кога да псује има ома да прејави јербо то је велико зло и рђава намера. Зато нека сваки пази насе и да се одучи од тога пошто од тога нема главније, од тога човек сам себе понизи; кад се човек добро промисли може сам да увиди да је велико зло; зато да се сваки чува од тога.

Ко има ждрепца и оће да има право на њега нека се јави да иде поново на преглед.

Недељна заповест за 6. август 1922. године

Ко држи карте у кући, или бирташ или било шта, или домине тако исто, има сваки да се прејави код Окружне Финанције и да плати 50 динара. Онда може држати. Ко би уватијо и видијо да има карте а није јавијо, тај ће сваки бити тужен.

Недељна заповест за 1. октобар 1922. године

Господин начелник позива народ која је наредба дошла од поджупана – да се народ мане лукуза и накита и балова и пијанчења; и ако се тога мане, мора подузети друге мере за то поступање.

Недељна заповест за 18. фебруар 1923. године

Председник јавља да нико не сме клати марву и свиње за продају осим касапа, осим ако би се трефила несрећа и то мора прво јавити код кнеза шта је у ствари. После јавити докторовици да пригледа месо јели здраво.

Недељна заповест за 4. март 1923. године

Председник јавља да ћемо ове недеље одпочети да чистимо јаркове који постоје по нашем селу и воду пропустити. Који буду рађени на кулук да гледа сваки тачно да изађе, ко не изађе биће приморан са џандар Маријаном и то на тог дотичног трошак.

Даје се на знање сви добровољци, инвалиди и сиротиња и сви родољуби да се скупе код Васе Стојадинова у крчму да чују говор.

Недељна заповест за 8. април 1923. године

Даје се на знање десило се ширење опасне болести шарлаха. С овим се наређује да сваки домаћин ди би се болест јавила дужан је одма да пријави на општину сваки случај тако да одма доктор пригледа и метне таблу на кућу – тако да нико не сме долазити у кућу осим друштва из куће док траје болест те куће. И ако умре ко у истој кући не сме нико други присуствовати на сарану, на пример ђаци. И деца по паркама не сме нико сиграти ни играти. Ко би се уватијо биће пријављен начелнику и строго казниће се.

Недељна заповест за 6. април 1924. године

Председник јавља коби ко имао какве ствари од ватрогасног друштва да донесе јелисе мора потражити и дисе биде нашло казниће се и уједно после заповести продаваћемо по 1 котрљ жице.

Недељна заповест за 4. мај 1924. године

Председник јавља да ништасе несме видети на пијаце од марве ни живине а ни деца се несму видети да газу траву којасе деца увату на траву бићедујим родитељи кажњени.

Недељна заповест за 25. мај 1924. године

Даје се на знање ове жене које перу кошуље код своје куће да није слободно расипати цеђ и воду никакву испод капије нити какво ђубре бацати на шору. Код кога то нађе биће кажњен са 100 динара.

Даје се циганкама на знање да од данас није слободно ићи по селу да просе за време пољског рада јербо људи оствљају малу децу да чуваду кућу и плаше се а можда што и фали. Само може ићи Недељом после подне кои просе.

Добошар у Пећинцима, 1955.

HEAR YE HEAR YE!

Drummers' Service in Present-Day Vojvodina from the mid-18th Century to the Second Half of the 20th Century through Chosen Archival Documentation

The music originated with the development of human culture in the Middle Paleolithic and most likely evolved from the collective magic rituals of the original community people (tribes). Singing was intended to bring the chosen person into a state of trance so that he or she could communicate with the forces of nature embodied in various gods. Tribe members clapped their hands, pounding on their bodies or feet, hitting the ground to produce a rhythm. Over time, the hand-made instruments were developed. The stratification of kinship-based society led to changes in the status of music, resulting in folk music, on one hand, which preserves the earlier tonal and musical patterns and modifies them slightly throughout history, music of the “upper class” – rulers and priests, on the other hand, which in addition to musical, has a religious and social role.

The drum is the most widespread and one of the oldest musical instruments, known to all cultures in all epochs. It belongs to the group of membranophone – percussion instruments that were named

after the material they were made of (membrane, from the Latin for skin) and after the method of producing sound by striking or rubbing stretched membrane. Throughout history, it was used as a signal instrument in military campaigns, and the noise it produced was used on the battlefield and for sending messages over long distances (African tam-tam, Balkan drummer). In peacetime, the drum was used for magical and religious purposes but also to accompany dancers who performed their dances and songs with the rhythm of the drum. The big cylindrical drum was an indispensable part of the ceremonies at the courts of medieval Serbian kings and Emperor Dušan, and the companion of the Serbian army on the battlefield. With the fall of the medieval Serbian state under Turkish rule, the development of musical art was interrupted, giving way to oriental influences.

During the Crusades (1095–1270), Christian knights came into contact with Islamic military organization and music. During the battles, the Saracens used musical instruments of penetrating sound

to create enormous noise and cause fear among enemies. Over time, the Crusaders spread their military music through their feudal courts and armies throughout Europe. In the eighteenth century, the Habsburg monarchy army was the first European-Christian army which introduced martial music as its part. The first military orchestra was the “Turkish band” in the Slavonian Military Frontier, formed within Trenck’s Pandurs. The Pandurs of Austrian colonel and adventurer Franz von der Trenck were the first military unit in Christian Europe to have military music, the so-called “Trenck’s band” or “Turkish band”, making Trenck known in history for founding the first military music in Christian-European troops. The orchestra featured the following instruments: one big double-sided drum, one pair of cymbals, and ten wind instruments. The military orchestras were finally established during Prussian king Frederick the Great, who sought to advance military music in military training based on a “drill”, creating close-order drill. For the first time since the fall of the Roman Empire, the infantry began to march. With a view to maintaining the rhythm of uniform movement, a march was created as the then most popular form of military music, in which percussion instruments played a significant role. In many European countries, the big drum began to be used in art music and the army. In addition to the drummers, the trumpeters had a ceremonial and signal role in courts and the military and enjoyed many privileges and rights together with the drummers.

Like the rest of Europe, from the sixteenth century onwards, the Serbian people learned about the Turkish military orchestra *mehter* and its instruments, and the small drum (*nakara* or *tabor*)

Drummer from the Potiska military border from the first half of the XVIII century

became more widely used. The small drum was used in military campaigns. It was also used by *telal* drummers in a modified version for announcing. The word *telal* (Tur. *Tellal*, Arab. *dallāl*) means the crier or the person who drummed to gather people and shouted notices and orders from the authorities, advertised public auctions and was a mediator in antique sales (antique dealer), reseller. In older Serbian literature, the word shouter (*izvikač*) was used as synonymous with *telal*.

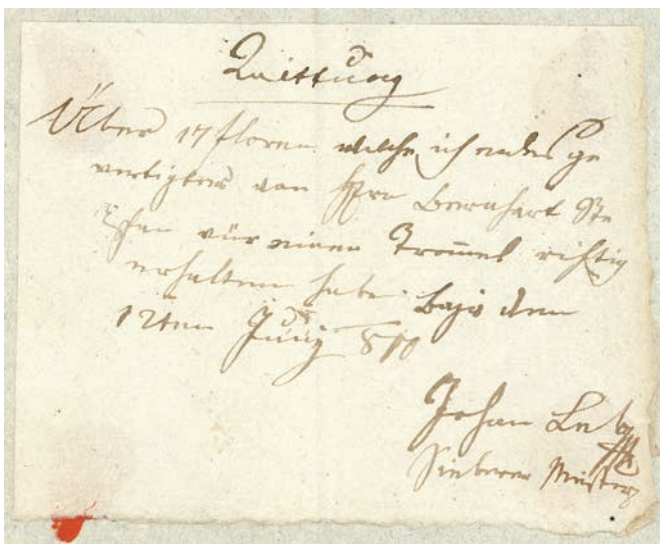
The Austrian-Turkish wars ended successfully in the 80s of the seventeenth century. The Ottomans left most of Hungary in 1699. With the peace signed in Sremski Karlovci, the history of Hungary, which included the territory of present-day Vojvodina, was marked by the beginning of a new era. The region of present-day Vojvodina was divided into the Military Frontier and the territories under civil administration (counties).

The drummers were mentioned as early as in the sixteenth century as “minor judges” (Hung. *kisbíró*, Ger. *kleinrichter*, Lat. *judex minor*), that is, officers in the municipalities and city administrations of feudal Hungary. From the name “minor judge” it can be assumed that he was the mediator between the local chief (prince, mayor), the head of the district and the population. Other names for this occupation include municipal or city servant, drummer (*dobos*, *doboló*), less commonly municipal officer (*plajaš*). In the eighteenth century, the word “*dobošar*” (drummer) was assimilated into the Serbian language from Hungarian (“*dobos*”), with the meaning of one who publishes news with the help of a drum, and was preserved in most parts inhabited by Serbian population in the territory of the Habsburg Monarchy. The first written mention

of drummers’ service in the present sense is found only after the liberation of Hungary from Turkish rule. The drummers were found in the border regiments of the military frontier and as employees of the county and city administration bodies.

The oldest evidence of drummers’ service in civil administration in the territory of Vojvodina is found in the Charter of the Free Royal City of Novi Sad from 1748, which states that the city is obliged, for the sake of preserving “public peace and security”, to employ drummers (in translation) “to announce news and alarm in case of fires”. The 1749 Charter of the Free Royal City of Sombor, as well as the 1779 Subotica Charter, also state that the city is obliged to employ drummers with the aim of preserving general security and order. This clearly specified the double task of drummers’ service: to read the news of civilian authorities and alert the people in the event of a fire. These duties were fulfilled by drummers until the second half of the nineteenth century when voluntary fire-fighting associations were organized in local self-governments assuming the role of fire alarming. Most likely, in the eighteenth and nineteenth centuries, drummers were recruited for city administration from the ranks of retired military drummers who, by the nature of their job, were trained to give signal signs on the drum. Drummers played a role in the auctioning process for debtors’ assets which were seized due to debtors’ inability to repay debts. In most cases, the appearance of a drummer meant that the announcement would be read on the public sale of a property to enforce court-ordered collection of taxes. Eighteenth-century sources mention another duty of drummers, which is little known today, and involves participation in the procedure of execut-

ing public punishment by beating on a punishment bench “dereš”.

Receipt from the 1810, showing the purchase of a drum for 17 guilders

In the nineteenth century, the drummers' service covered all settlements in the territory of present-day Vojvodina, whether under civilian or military rule. All of this accelerated the need to hire a drummer in every town, who urged residents by a drum to leave their homes to be told some particularly important news. The drummer belonged to the group of lower-ranking municipal employees. They received a modest salary but were allowed to raise money from reading news such as craft or trade ads, auction announcements, sales, and even personal messages. The news to be announced were entered on a weekly basis in the drummers' *Book of Orders*. The drummer traveled the territory of his jurisdiction on foot. With a drum suspended over his shoul-

der by a strap, he would stand at certain busy spots and intersections, striking the drum for a minute or two to announce his presence and invite the people to come out of their homes, stores, workshops. He would then read aloud orders and news to be announced. In multinational places, the drummer had to know the official languages of the area.

In the Kingdom of Yugoslavia (1918–1941), drummers were systematized in Group II of unqualified municipal officers in secondary positions.

In new socialist Yugoslavia (1945–1992), drummers continued to do their job, especially in smaller towns. In the sixties of the twentieth century, drummers gradually disappeared from squares and streets. The primary among the several reasons that contributed to this is the mass literacy of the population, which increasingly turned to media such as newspapers, radio, and later television.

Civil drummer Dušan Babulac in Nadalj, 1960.

Соколске фанфаре (оркестар) сомборске Соколске жупе, прва половина XX века

O B J A V A .

A.D. Kanal Kralja Petra I.ovim stavlja na znanje,da 3.
Septembra 1926.god.u Petak prije podne u 8 časa kod
kanalske blagajne u Novome Sadu /kod Temeránske čuprije/ izdati će
se putem javne dražbe sledeće zakupe:

I/173. nasip.

Branko Radujkov je sadašnji zakupnik.
Izmedju čuprije broj 65-66 na levoj strani kanala u Rumenki pašnjak
Od 1.og oktobra 1926.god. na tri godine.

I/175.nasip.

U St.Futogu izmedju čuprije broj 62-63 na desnoj
strani kanala 8 jutara 1479 hv.pašnjak i 650 hv.oranica. Sadašnji
Zakupnik je Djordje Vinokić St.Futog. Od 1.oktobra t.g. na 3 godine.

I/180.nasip.

Izmedju čuprije broj 63 /St.Futog/i 64 /Rumenka/
na levoj strani kanala 2 jut.475 hv.pašnjak. 760 hv.oranica i 235
hv.trska. Zakupnik je sada Adrija Crveni Kisač. od 1.Okt.na tri god.

I/189.nasip

U Novome Sadu od čuprije br.68.do donjeg kraja sto-
varište na desnoj strani kanala 3 jut.34 hv.pašnjak, 2 jutara 636
hv.trska. Sadašnji zakupnik je Fero Milak Novisad. Od 1.og Oktobra
t.g. na tri godine.

Oranica.

U Novome Sadu od čuprije br.68.prama čuprije br.67.
na levoj strani kanala 1 jutara 1177 hvati oranica. od 1.og oktobra
t.g. na tri godine.

I/250. Trska.

U Rumenki izmedju čuprije broj 64-65 na obadve strane
trska. Od 1.og oktobra na tri godine.

I/251.Trska.

Od čuprije br.65 /u Rumenki/ do željezničke čup-
rije na obadve strane kanal, od 1.og oktobra t.g. na tri godine

I/252. Trska.

Od željezničke čuprije do čuprije broj 66 /Barutan-
ske čuprije/ na obadve strane kanala trska, od 1.og okt-bra na 3 god.

Po ovoj objavi pozivaju se svi oni,koji na gore pomenute ka-
nalske predmete svoju ponudu žele dati,da na gore označenom danu i
mestu lično ili po svojim ovlaštenikom prđodju.

Uслови licitacije,kao i obrazac ugovora kod Tehn.Uprava u
Somboru može se doznati.--

U SOMBORU, 18.avgusta 1926.g.

UPRAVA KANALA KRALJA PETRA I.

J.J. Manning s,r,
Tehnički Direktor.

A. D. KANAL KRALJA PETRA I.
UPRAVA KANALA KRALJA PETRA I.
FRANCIS C. C. COMPANY

izdobova 28-29/ VIII 1926
Stevan Furcic
Francis C. C. Company

godinama
29/VIII
u
na vanjazy

Објава из 1926. године о издавању
под закуп на три године Канала
„Краљ Петар I” коју је издобовао
новосадски добошар Петар Ђурчић

Добошар у Темерину, 1955.

Добошар у Гложану, 1959.

Добошар у Хртковцима, 1953.

Добошар у Војловици, 1960.

Добошар у Николинцима, 1959.

Јован Чуданов, завичајни историчар и чувар добошарске традиције у Војводини, почетак XXI века

ПОПИС ДОКУМЕНАТА НА ИЗЛОЖБИ

Скраћенице:

АВ – Архив Војводине

МВ – Музеј Војводине

ВМБ – Војни музеј Београд

НМЗ – Народни музеј Зрењанин

НМК – Народни музеј Кикинда

БМС – Библиотека Матице српске

ИАГНС – Историјски архив Града Новог Сада

ИАЗ – Историјски архив Зрењанин

ИАК – Историјски архив Кикинда

ИАСУ – Историјски архив Суботица

ИАСО – Историјски архив Сомбор

ДОБОШАРСКИ СОКАК

1918–1924, Старчево

Изводи из добошарске књиге заповести општине Старчево. (АВ, Ф. 563, бр. 273)

Особине и квалификације потребне за обављање добошарског посла.

(извод из књиге *Даје се на знање – Јављено! Добошарска служба у Војводини Љубице Будаћ*)

XX век (прва половина)

Биографије Беле Недељова, градског добошара Великог Бечкерека (Зрењанин) у периоду 1880–1925. и Адолфа Највирта, градског добошара Новог Сада.

О добошарима и добошарској служби.

(извод из књиге *Ципеле враног коња* Милутина Ж. Павлова)

ВОЈНИ ОРКЕСТРИ – ПРЕТЕЧА ДОБОШАРСКЕ СЛУЖБЕ

Настанак и развој војних оркестара као претече добошарске службе при органима управе.
(извод из књиге *Даје се на знање – Јављено! Добошарска служба у Војводини Љубице Будаћ*)

Фрањо Тренк (1711–1749), организатор и заповедник добровољачких чета пандура у служби Марије Терезије и оснивач првог војног оркестра под називом „Тренкова банда”.

ДОБОШАРСКА СЛУЖБА У ВОЈВОДИНИ У XVIII ВЕКУ

XVIII век

Грбови слободних краљевских градова Новог Сада, Сомбора и Суботице.

1779, јануар 22, Беч

Члан 11. Елибертационе повеље из 1779. године којим се одобрава Магистрату слободног краљевског града Суботице да запосли добошара „за објављивање огласа и за случај пожара”.
(ИАСУ, Ф. 164)

1742–1748.

Пандурски добошар, колекција бакрореза Мартина Енгелбрехта под називом „Théâtre de la milice étrangère. Schau-Bühne verschiedener bisshero in Teutschland undekañt gewester Soldaten von ausländischen Nationen”. (ВМБ)

1776, новембар 15, Велика Кикинда (Кикинда)

Великокикиндски привилеговани дистрикт моли поручника Атанасија у Темишвару да наручи један дрвени добош за потребе сазивања народа и објављивања судских одлука Дистрикта.
(ИАК, Ф. 3, бр. 2, члан 98, 1776)

1792, фебруар 8, Петроварадин

Магистрат моли Генералну команду Петроварадин да се обавештења достављају њему, а не да се непосредно, преко добошара, саопштавају становништву. (ИАГНС, Ф. 1, 8. II 1792)

1762, март 17, Петроварадин

Команда Петроварадин обавештава Магистрат, да ће поступак око заоставштине капетана Августина Мартиновића покренути, те да се заинтересовани преко добошара о томе обавесте. (ИАГНС, Ф. 1, Fasc. 7 Sub. N-1762)

1788, август 31, Нови Сад

Поджупан плем. Латиновић – Нови Сад тражи да се објави преко добоша да ће се шпекулација зрнастом храном, иако забрањена а није престала, кажњавати одузимањем нађених залиха и подношењем пријаве жупанији. (ИАГНС, Ф. 1, Fasc. 47 S 1788)

1790, јун 5, Нови Сад

Магистрат тражи од Генералне команде славонске и темишварске области два добошара за потребе овог града. (ИАГНС, Ф. 1, 5. VI 1790)

ДОБОШЕМ ОБЈАВЉУЈЕМО ВЕСТ: ДЕВЕТНАЕСТИ ЈЕ ВЕК!

1812, Нови Сад

Магистрат објављује правила лицитације прослеђена од Дворске коморе, односно да се лицитације морају претходно објавити путем добоша. (ИАГНС, Ф. 1, књ. 131 Z-21. XII 1812, таџ. 2671)

1810, јун 12, Нови Сад

Признаница да је Јохан Л. од Бернхарта Штефана добио 17 гулдена за добош. (АВ, Ф. 2, а. ј. 431а/381, 1810)

1819, јун 30, Нови Сад

Потврда на 7 ф. које је примио варошки добошар Димитрије Давидовић за објаву лицитације заоставштине Стевана Саранде. (ИАГНС, Ф. 1, 30. VI 1819)

1829, децембар 31, Нови Сад

Потврда на 5,50 ф. које је примио варошки добошар Димитрије Давидовић од Исака Грујића, за 3 пута објављивану продају мајура и 4 пута куће. (ИАГНС, Ф. 1, 31. XII 1829)

1848, мај 26, Нови Сад

Градски капетан Радивој Стратимировић јавља да су у граду, званично путем добоша, објављене министарске наредбе о очувању реда и мира. (ИАГНС, Ф. 1, 9. V 1848)

1868, септембар 7, Нови Сад

Допис Магистрата Петроварадина Градском капетанству којим се налаже да се, путем добошара, позову војни обвезници на регрутовање. (ИАГНС, Ф. 1, 1868–2626)

1893, јун 1, Сомбор

Правилник о ценама градских добшара за објављивање огласа приватних лица на територији града Сомбора. (ИАСО, Ф. 6, Збирка нормативних аката, инв. бр. 620)

1848, Нови Сад

Политичка карикатура Димитрија Аврамовића „Изроди Србства” настала током Револуције 1848. године. (МВ, Збирка Револуција 1848–1849, инв. бр. 6187, слика бр. 6)

1620–1650.

Литографија бубњара и фрулаша из збирке Франца Гераша Аустријска војска 1620–1860. (АВ, Ф. 501, бр. 6)

XIX век (почетак)

Доброслав Добра Ђорђевић, добошар Арапин Јован, из 1804–1813. Путописци су забележили да су у престолу Пожаревцу после ослобођења од Турака видели војне добошаре, међу којима је био и један Арапин из Африке, који је, покрштен, добио име Јован. (ВМБ)

1742–1748.

Добошар са Потиске границе, колекција бакрореза Мартина Енгелбрехта под називом Théâtre de la milice étrangère. Schau-Bühne verschiedener bisshero in Teutschland undekañt gewester Soldaten von ausländischen Nationen. (ВМБ)

У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ

1916, мај 17, Петроварадин

Градско поглаварство Петроварадин извештава да је извршена ревизија саборских изборних листа и да су сачињени спискови становништва са изборним правом.

(АВ, Ф. 7, кутија 857, бр. 469/1916)

1916, јануар 22, Петроварадин

Градско поглаварство у Петроварадину путем добошара оглашава да се заостале пореске обавезе морају измити до 29. маја 1916. године. (АВ, Ф. 7, кутија 858, бр. 3288/1916)

1916, новембар 22, Петроварадин

Наредба за добовање поводом смрти цара Фрање Јосипа I у којој се забрањује одржавање приредби, забава и концерата у јавним локалима и приватним кућама и позива становништво да у знак жалости истакне црне заставе. (АВ, Ф. 7, кутија 861, бр. 7026/1916)

1926, август 26, Сомбор

Објава о издавању под закуп на три године Канала „Краљ Петар I” – издобовао градски добошар Петар Ћурчић. (ИАГНС, Ф. 150, 32045/1926)

1929. август 23, Бачка Топола

Решење Општинског поглаварства у Бачкој Тополи о отпуштању из службе добошара Антала Ковача због несавесног обављања дужности. (АВ, Ф. 126, II, 22653/1930)

1929, септембар 18, Бегеч

Одлука комесара Обласне самоуправе Бачке о повећању припадности општинским добошарима у Бегечу. (АВ, Ф. 126, II, 23766/1930)

XX век (прва половина)

Државна јавна манифестација у Сомбору уз учешће ђака и добошара.
(АВ, Породични фонд Теофановић)

XX век (прва половина)

Соколске фанфаре (оркестар) сомборске соколске жупе. (АВ, Породични фонд Теофановић)

1929, септембар 30, Силбаш

Решење Општинског одбора у Силбашу о доношењу Уредбе о приватном обнародовању општинским добошем, као и висини таксе за обнародовање разних приватних огласа.
(АВ, Ф. 126, II, 29248/1930)

1938, мај 26, Банатски Брестовац

Решење Општинског одбора у Банатском Брестовцу о доношењу Уредбе о добошарској такси за добовање добошем кроз село и оглашавањем на недељној заповести за приватно оглашавање на територији општине Банатски Брестовац. (АВ, Ф. 126, II, 39575/1938)

1939, септембар 14, Нови Сад

Распис КБУ ДБ да се водне задруге ослобађају плаћања таксе за све објаве добошем које се врше у интересу јавне хидротехничке службе и сигурности одбране од поплаве.
(АВ, Ф. 126, II, 58590/1939)

1936, Челарево

Добошар добује на главној улици у Челареву.

XX век (прва половина)

Добошар, место непознато.

Сеоски добошар. (МВ)

1953, јул, Хртковци

Добошар и деца. (МВ)

1959, септембар 20, Николинци

Добошар. (МВ)

1934, август 10, Врањево (Нови Бечеј)

Статут о општинским службеницима општине Врањево којим је уручитељ – добошар класификован у II групу неквалификованих службеника на споредним службеничким местима са платом од 300 динара. (АВ, Ф. 126, II, кут. 1047, бр. 190)

XX век (прва половина), Вршац

Устав Муниципије вароши Вршца којим је одређено да два запослена добошара примају основну плату од 500 круна годишње и 180 круна годишње за станарину. У натури добијају одело за 40 круна и паушал за чизме и опрему. (АВ, Ф. 126, II, кут. 1047, бр. 192)

1940, јул 3, Драж

Статут о утврђивању и систематизацији службеничких места те уређењу службених односа службеника општине Драшке којим је служителъ – добошар класификован у службеника на споредним службеничким местима са платом од 330 динара. (АВ, Ф. 126, II, кут. 1047, бр. 197)

1930, март 27, Нови Сад

Правилник о измени и допуни Правилника општине бођанске у погледу обављања уручивања и повишице плате послужитељима као уручитељима. (АВ, Ф. 126, II, 32737/1930)

1933, јул 17, Суботица

Градско поглаварство у Суботици наређује да се путем добошара, током три пијачна дана, становништву објаве мере против пожара на њивама. (ИАСУ, Ф. 47, 1688/1933)

1939, децембар 7, Ириг

Начелство среза иришког обавештава КБУ да су Керец Славко из Бешенова и Племић Бранко из истог места, по занимању надничари, учинили изгред лупајући у канте и имитирајући на тај начин сеоске добошаре. (АВ, Ф. 126, II, 63334/1939)

1955, фебруар 17, Темерин

Општински добошар. (МВ)

1960, фебруар 24, Надаљ

Сеоски добошар Душан Бабулац. (МВ)

1960, фебруар 7, Војловица

Добошар. (МВ)

1938–1944, Мокрин

Изводи из Добошарске књиге општине Мокрин. (НМК)

XX век (друга половина)

Фотографије су настале на политичко-пропагандној акцији „Сахрана Монархије” у Мокрину. На запрежним колима које вуку магарци налази се макета краљевске круне и осликано платно које Троједину Краљевину приказује као троглаву аждају која се, уз дефиле окупљеног становништва и лупу добошара, симболично сахрањује.
(фотографије уступио Јован Чуданов)

XX век (друга половина), Панчево

Добошар.

XX век (друга половина), Стари Лединци

Јован Чуданов, завичајни историчар и чувар добошарске традиције у Војводини.

XX век (друга половина), Чока

Добошар Михаљ Чилаг.

XX (прва половина), Сомбор

Добошар Антон Раич испред Градске куће у Сомбору.

XX век (прва половина), Велики Бечкерек (Зрењанин)

Бела Недељов, варошки добошар.

1956, новембар 6, Кулпин

Сеоски добошар.

Михаљ Ковач добошар из Ходмезевашиархеља, 1904.

ДАЈЕ СЕ НА ЗНАЊЕ – ЈАВЉЕНО!
Добошарска служба у данашњој Војводини од средине XVIII века
до друге половине XX века кроз одабрану архивску грађу

Издавач

Архив Војводине
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача

Др Небојша Кузмановић

Превод на енглески језик

Akademiја Oxford – Јагодина

Лектор

Ивана Гојковић

Скенирање докумената

Владимир Мучибабић

Техничка обрада докумената и поставка изложбе

Александар Павловић

Ликовно решење каталога

Александар Павловић

Припрема за штампу

Александар Павловић

Штампарија

Службени гласник, Београд

Тираж

300

Нови Сад, 2019.

ISBN 978-86-80017-65-5

СР - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

681.819.1(497.113)"17/19"(083.824)

БУДАЋ, Љубица, 1973–

Даје се на знање – јављено! : добошарска служба у данашњој Војводини од средине XVIII века до друге половине XX века кроз одабрану архивску грађу / ауторка изложбе и каталога Љубица Будаћ. - Нови Сад : Архив Војводине, 2019 (Београд : Службени гласник). -

62 стр. : илустр. ; 24 см. - (Библиотека Посебна издања)

Тираж 300. - Summary.

ISBN 978-86-80017-65-5

а) Добошари -- Војводина -- 18-20. в. -- Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 331439879

Il en faut deux, rarement trois

MAINE ET LOIRE

ternamq; quietem, & securitatem concernunt,
promptè, fideliter, & accuratè observare tene-
antur; & cum UNDECIMO: comunis
necessitatis, & internæ quoque Civitatis
hujus Securitatis ratio scadeat, ut ipsa
etiam hæc Civitas, ut primum fieri poterit,
rit, Vallo, & cum tempore etiam Muris
ad instar aliarum Liberarum, Regiarum
Civitatum cingatur, Portæ item necesse
riae erigantur, & Vigiliis provideatur
igitur quemadmodum Civitati hæc
vide curare incumbet, ut liceat Eisdem
eum in finem etiam necessarios pro Custodia
Civitatis Satellites, vulgo Trabucanos,
seu Hasidones, tot numero, quot ne-
cessarii fuerint, uti & Tympanotribas
pro instituendis Publicationibus, vel in
casu Incendii adhibendos, constituere, qui

